

3. Про утворення Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 квіт. 2023 р. № 320. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.02.2026).

ГРНА Наталія Мирославівна,
доцент кафедри українознавства
та філософії ДНП «Львівський
національний медичний університет
імені Данила Галицького»,
кандидат історичних наук, доцент

МЕДИЧНА ПЕРСОНАЛІСТИКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ЛІКАРЯ МАТВІЯ ЛОТОВИЧА)

Проблематика відновлення та збереження української національної ідентичності є не лише актуальною, але й гостро необхідною в умовах російської агресії. Відомо, що на окупованих територіях ворог одразу знищує історичну пам'ять українців, спалює книжки, руйнує культурну спадщину, викреслює імена відомих діячів національної науки і культури, нав'язуючи імперські наративи неповноцінності нашого народу, а отже – неможливості самостійно розвиватися і мати власну державу. Методики московських варварів залишаються незмінними упродовж століть і проникають у всі сфери життя окупованих ними народів.

Українська історія переживає деколонізацію, яка серед багатьох аспектів супроводжується і відновленням заборонених імен українців – представників різних напрямків освіти, науки, культури, охорони здоров'я. У цьому контексті ґрунтовних досліджень потребує українська медична персоналістика радянської доби. Адже комуністична влада установила тотальний контроль над медициною загалом і над лікарями зокрема, перетворивши систему охорони здоров'я на ланку розгалуженої мережі нагляду над суспільством і покарання його активнішої частини [4, с. 219]. Серед репресованих українських медиків чільне місце посідає Матвій Лотович – учений-медик, співорганізатор медично-санітарної служби УПА та її головний лікар, а також особистий лікар генерала Романа Шухевича. Його життєпис може слугувати прикладом виховання сучасного покоління лікарів і сприяти формуванню громадянської позиції молоді.

У першій половині ХХ століття тривали активні визвольні змагання українського народу, що характеризувалися, зокрема, утворенням національного збройного формування – УПА. У її складі функціонувала

Санітарна Служба, адже потреба у медичній допомозі на фронті завжди є дуже гострою. Зрештою, історія нашого сьогодення, коли ЗСУ борються з московськими окупантами, вкотре це підтверджує. Формування Санітарної Служби розпочалося у 1943 році після наказу першого головнокомандувача УПА Дмитра Клячківського (псевдо Клим Савур), що зобов'язував: «Звести при групах пост воєнних лікарів, у кожній медичній окрузі назначити медичного шефа, який відповідатиме за здоров'я війська, робітництва запілля, цивільного населення, у різних теренах створити санітарні пункти» [2, с. 235]. Власне співорганізатором усіх щаблів медичної служби УПА був Матвій Лотович, котрий разом із Катериною Зарицькою зумів утворити оптимальну в умовах партизанської боротьби мережу медичного забезпечення українського визвольного руху [3, с. 147].

Матвій Лотович (22 серпня 1903 – 9 вересня 1953) народився на Тернопільщині, там закінчив гімназію і ступив на медичний факультет Варшавського університету, а згодом продовжив навчання у Львові. Відтак, у 1932 році отримав диплом лікаря загальної практики і до арешту працював у закладах Львівського медичного інституту (нині ДНП «ЛНМУ імені Данила Галицького» – *Н.Г.*). Зокрема, упродовж 1940–1944 рр. М. Лотович працював старшим лаборантом у шпиталі інституту, а з 1945 р. – асистентом кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб і завідувачем терапевтичного відділу медінституту [1, с. 215]. Лікар був активним діячем визвольного руху, членом УЦК, УЧХ, після створення УПА лікував поранених повстанців, допомагав у підпільних медичних пунктах. Зі спогадів Модеста Ріпецького – медика УПА дізнаємося, що Матвій Лотович зумів подолати епідемію корости, яка спалахнула у 1943 р. у Рожанці Вижній [5, с. 375]. Він лікував духівництво УГКЦ і командирів УПА, які під чужими прізвищами зверталися безпосередньо до медінституту, а також приймав пацієнтів вдома. В умовах радянської окупації зберегти лікарську таємницю було дуже важко. Лікареві допомагала його родина, зокрема, дружина Анізія часто асистувала під час операцій вдома, доньки Галина і Зоряна носили медикаменти пораненим на конспіративні квартири [5, с. 380].

У 1947 р. Матвія Лотовича призначено лікарем Головного проводу ОУН і УПА, якому підпорядковувалися медичні шефи чотирьох військових округ. Як головний військовий лікар М. Лотович розробив чіткі правила гігієни особового складу і порядок профілактичних оглядів вояків. Ці вимоги були особливо важливими: загони НКВД розповсюджували штучні епідемії – тифу, туберкульозу, венеричних захворювань, отруювали криниці та джерела.

Серед пацієнтів Матвія Лотовича був головнокомандувач УПА генерал Роман Шухевич. У червні 1947 р. лікар діагностував у нього послаблення серцевих м'язів, катар шлунку, ревматизм суглобів і як командира радянської армії скерував на лікування у військовий санаторій у Криму! Вдруге генерал відвідав лікаря у лютому 1948 р. із документами робітника з молочарні й також був скерований на лікування в Одесу. Доречно пригадати, що каральні органи повсюдно розшукували Шухевича, як ворога № 1 і встановили контроль над

лікарями, шпиталями і аптеками. Навесні НКВД розпочав стежити за Матвієм Лотовичем на роботі і вдома. Лікар дотримувався чіткої конспірації, займався науковою роботою і 6 квітня 1948 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Гіпертиреози та їх лікування». Але наукового ступеня учений не отримав, бо удосвіта 7 квітня радянські спецслужби увірвалися до помешкання лікаря, провели обшук-погром і заарештували його та родину. Лотовича утримували у львівській тюрмі на Лонцького, катували, засудили до 25 років таборів. Дружина і неповнолітні діти були заслані до Хабаровського краю. Усі цінності родини радянські окупанти розікрали, а помешкання конфіскували. Матвій Лотович відбував ув'язнення в особливому таборі Тайшет Іркутської області, працюючи у табірній лікарні терапевтом і рентгенологом. Український лікар помер 9 вересня 1953 р. від інсульту, перебуваючи поряд із пацієнтами у табірному лазареті [4, с. 221]. Родина Лотовича дізналася про його смерть аж після повернення із десятирічного заслання... Ім'я лікаря, його науковий і практичний доробок були викреслені з історії української медицини на багато десятиліть.

Підсумовуючи, наголосимо, що відновлення імен репресованих українських лікарів, зокрема військових медиків, є важливою складовою національної пам'яті та моральною опорою, орієнтиром для молодого покоління і майбутнього України.

Список використаних джерел

1. Ганіткевич Я. Історія української медицини у датах та іменах. Л. : НАН України. Інститут української археології та джерелознавства ім. М. Грушевського, 2024. С. 215.
2. Гірна Н. Медична служба в українських національних збройних формуваннях (на прикладі Української повстанської армії). *Запорізькі історичні записки*. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. Вип. 6 (58). С. 235–236.
3. Олійник О. Діяльність підпільного УЧХ на території Галичини у 1943–1944 рр. *Універсум*. Л., 2019. С. 147.
4. Репресії в Україні (1917–1990 рр.): Науково-допоміжний бібліографічний покажчик. Автори-упорядники Є. Бабич, В. Патока. Київ : Смолоскип, 2021. С. 219–221.
5. Ріпецький М. Медична опіка в УПА. Кн. 2: Спогади і документи. Торонто–Львів : Літопис УПА, 2001. С. 375–380.

